

ЗВЕЗДА

ИЗЛАЗИ
ушорником, четвршком
и недељом

ЦЕНА:
за 1 месец 1 динар
или 1 круна

Претплату примају све поште у
Србији и иностранству

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. Д.

ГОСТ

— СЛОБОДНО ПО ЉЕРМОНТОВУ —

Миловало момче неко
Дивну Клару — чедо страсно,
Он је њено срце стек'о
А срце је благо, красно;
И већ грми звона јака —
Свештеник их с вјенци чека.

Ал одједном поклич војне
Захори се на све стране,
Свуд се чују трубе бојне, —
Иђу синци да род бране;
Иђе Калмар с тајним јадом
И прашта се с цуrom младом.

»Закуни се, хоћеш хтјети
Вазда вјерна остат' мени;
Ако брака вјенац свети
Наше главе не осјени,
Да у крилу смртног санка
Сниваћемо без растанка.«

Кунећи се Клара збори,
У оку јој суза сије, —
И растанка пољуб гори
Са усана руменије':
»Моје ти је срце робом,
С тобом у храм — у гроб с тобом!«

— »А сад збогом! Сјећај ме се!
Мој је удес тако киван« —
Па к'о вихор кад затресе
Одјездио коњик диван;
Дани теку... лед све крије,
Мома тужи, сузе лије.

Ал пролеће жарко сину,
Благо сунце живот слади, —
Женска љубав лако мину —

Заборављен војно млади,
Другог Кларе љубит' стаде,
Другом своју руку даде.

С младожењом нева збори,
Сто до стола, гозба тече,
Весели се жагор хори,
Вино кипи, купе звече;
Слатка радост влада свијем,
Само један гост је нијем...

Шлем улупљен сред мегдана
Незнанику лице крије,
Плашт излињ'о с многих дана,
Мач захрђан бедра бије;
Он не куша сласт пехара
Нит' се с киме разговара.

»Што не пије наш гост драги?«
Љубазна му нева вели —
»Зашто ћути к'о кам драги,
Нити с нама збора жели?
Од куда си? Могу л' знати,
Ко те нашем двору сврати?«

Он остаде без уздаха,
Ал звук страшни кроз двор писну,
И у бури дивљег страха
Млада нева смртно врисну;
Сви сватови к'о кам стоје —
Мртвац откри лице своје.

Дрхћу гости, страва тече,
Сјајна гозба у јад тоне;
»Сјећаш ли се — костур рече —
На растанку клетве оне:
Моје ти је срце робом,
С тобом у храм — у гроб с тобом?«

»Твој се Калмар боја маши
И погину свјетла лица;
У гробу су вјенци наши,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ти си моја вјереница...
Па к'о вихор кроз ноћ бурну
У подземље с невом јурну.

И од тада сваке ноћи
Кроз самотне оне дворе,
У тишини, у самоћи
Двије сенке тихо зборе,
И к'о магле, саме туде
По собама пустим блуде.

1898.

Алекса Шаншић.

ГДЕ ПОМОРАНЦЕ ЗРУ

од

Н. А. ЉЕЈКИНА

(Наставак)

XXIII

Пут је водио уз брдо. Указиваше се све живописнији изгледи. С лева се протезаху стрми камењари и на овима беху кућице најчудније архитектуре; доле се разастрло море са својим лазуром у недоглед. Бела сају се једрила на лађама, које с висине пута изгледаху као малено иверје; мали пароброди, као ситне играчке, кретаху се, пуштајући струјнице дима. На хоризонту се баца у очи оштра окрајина пристаништа. Кочијаш пружи бичаље на ниже, па рече:

— Villefranche... Villefranca...

— Опет виле! виче Коњурин. — О! Буди Бог с нама! На гори виле, у води виле.

— Та ја сам вам већ говорила, да вила значи летњиковац у њиховом говору, примети му Глафира Семјоновна.

— Али он у море показује бичаљем, а не на летњиковац.

Доле под брдом, на самој морској обали, указа се воз и изгуби се у тунелу, оставивши за собом облак дима. Морски изглед на један мах спречише поморанџина и лимунова дрва, са својим златним плодом, и — жива ограда од агате.

— Ах! каква природа! чуди се Глафира Семјоновна.

— А каква је? Природа као природа... а ми још ни једном нисмо пили под поморанџиним дрветом, проговори Коњурин. — Видите ли ви... ово пише: таверне? рече он и показа на једну фирму.

— Шта? Ти већ знаш читати француски? узвикну Николај Ивановић. — Еј, Коњурине!

— Стрипите се, стрипите се мало! Биће уз пут још која таверна, задржаваше их Глафира Семјоновна.

Премакоше башту и опет видеше стрму обалу мора и воз, који тек што беше искочио из тунела.

— Пазите воз! — говораше Глафира Семјоновна. — Одавде, с брда, чини се, да се креће као корњача, а у ствари иде свом паром.

— Мадам! Је ли по пољи да играте у ову жељезницу? Ја бацам франак да ће се зауставити на Берлину! — вели Коњурин у шали Глафири Семјоновној, напомињући јој игру у жељезницу у Ници.

— Мерси. До Монте-Карловскога рулета не дам ни нашто ни крајцаре.

Опет се показаше раскошне виле, спретно смештене по падинама гора и око пута; изгледало је као да су утониле у зеленило тропскога растења.

— Гле, како су се наместили! Баш као они, у нашем Новом Селу! рече Николај Ивановић. — А видиш ли, тамо стоји нешто налик на „Аркадију“.

— Исто Ново Село! Е, баш погађаш! корела је Глафира мужа. — Овде стоје читаве шуме мирте, ловорова дрвећа, а он окупио: „Ново Село“, „е баш као Ново Село!“

— А зар је то, бајаги, ловорово дрвеће? — сумња Коњурин.

— Па, разуме се, да је ловорово.

— И ловоров лист од њих постаје?

— Од њих.

— Е, то је нешто! Па реците ми, молим вас, каква су ово места? Ово је дивно чудо!... Добро би било накидати мало тога лишћа, колико да човек да жени за успомену, кад стане кувати „шчи“. Ах, жена, жена! Ја шта ли ми, голубица, сад ради? Јамачно седи код куће, па чај пије и мисли: „ја где ли се она моја будала сал млати?“

— Ама, та твоја жена нешто са свим често чај пије? — рече Николај Ивановић.

— Така јој нарав. Погибе за чајем... Али, право има, није будала као ја. Који ме је ђаво, раздвојио од трговине, па ме послао овамо, иностраним ђаволима на рогове?!

— Батали нашто кунеш себе сама! У иностранству ћеш се бар угладити.

— Опет таверна! Ено фирме! Стој кочијашу! Стој! повика Коњурин.

— Ох, како сте окати, кад посматрате фирме! рече Глафира Семјоновна.

— Матушка, голубице, знаш ли да ми се грло осушило? Узми ти у рачун, да ми у Петрограду по пет пута на дан одлазимо у механу те чај пијемо; понекад, тако, деси се да по две десетине чаша посрчемо, а овде се мора живети без китајских трава.

Кочијаш се заустави пред механом, што беше у малену, камену дому, пред којим су наређани дрвени столици и столице, обојене зеленом бојом. Механџија испале колима, без капута, у прслуку и с везеном капом на глави.

— Вен руж, мусје! И поморанџи донесите госпођи за закуску!.. командује Коњурин.

— Оранж, оранж... поправља га Глафира Семјоновна.

— Ох, оуі, madame... (Ох, да, госпођо), — вели механџија у хитњи.

— Де бутель! Треба две боце! — викну Николај Ивановић. — Обећали смо и кочијашу част.

— Зар овоме варалици? Варалици, што ми је отео јуче у Касини шеснаест франака на Лисабону! Не желим да га частите, — рече Глафира љутито.

— Е, то не може тако, Глаша... Обећали смо му раније... Кад си хтела тако, онда није требало ићи с њиме. А кад си већ пошла, онда на што би то било!

Људи изидоше из кола, да опруже ноге. Глафира је и даље седела у колима. Кочијаш скочи с бока и запали лулу. Механџија донесе вино.

Започеше пити.

— Наспи и кочијашу вен руж, вели Николај Ивановић, а главом маше на кочијаша. — Вер, пур коше!

И кочијаш је пио.

— Votre santé, messieurs et madame... клањао се он. — Vous êtes les russes... Oh, nous aimons les russes! (У ваше здравље господо и госпођо... Ви сте Руси... Ох, ми волемо Русе).

Пошто искапи вино, он постаде куражнији и фамилијарнији. Он приступи Глафири Семјоновној, и извињавајући се за непријатност, што јој се јуче десила у Касини, стаде доказивати да је он добио, а не она, и да је према томе по праву подигао новац са стола.

— Але, але... же не ве па парле авек ву... викала је Глафира кочијашу, и мушкарцима довикну: — Господо! уклоните кочијаша од мене! Шта је он на ме навалио.

— Еј, мусју! Оди овамо! Пиј овде! викао је Николај Ивановић иза зеленога стола, где се беше сместио с Коњурином.

— Pardon, madame... рече кочијаш Глафири, па јој се поклони и одступи.

Пут се и даље пењао уз брдо, или спуштао низ брдо и даље могаху видети с лева раскошне виле, а с десна плаве морске даљине. Кочијаш поткрепљен вином и фамилијарношћу својих господара, с већим одушевљењем стаде причати о знаменитостима на путу, којим су ишли.

— Villa Pardon... рече он, показујући високу камену грађевину. — Villa Crenon, Villa Scholtz...

Он је причао још и о занимању господара тих вила: ко је од куда родом, како се обогатио, ко је фабрикант, ко је банкар, који од које актриле страда; али њега нико није слушао.

— Брбљај, брбљај, мусје; све једно, нико те не разуме... рече Николај Ивановић.

— Ја га баш врло добро разумем, хвали се Глафира, — али не желим од кочијаша разговор слушати!

Указа се раскошна вила, с булеваром, дивним вртом, који беше ограђен решетком од жице. У сред једне цветне ронделе био је водоскок. Наиђоше на врата од виле са каменим стубовима. На вратима стајаше крупан лакеј, гологлав, у плавом фраку са сјајним дугмадима, у црвеним, плишевим панталонама, високим, црним чарапама и плитким ципелама с пређицама. Он је стојао поносито, избацивши напред десну ногу, и пушио цигару, пуштајући у ваздух колутове дима.

Глафира погледа на њ и уздркта.

У томе лакеју познаде она „капетана“ Васиљевића, који је јуче с њима доручковао и играо у здању на кољу.

И Коњурин погледа лакеја, па рече:

— Тхи! Ене сад!. Овај наш земљац одео се у шапену одећу; прави петао!... Гле молим те, он је лакеј, а ми држасмо...

— Ми држасмо да је бар гроф, или ако не то — секретар посланства... Моја љубазна женица пронашла да је аристократ, и без обзира на то, што га први пут види, — похитала је да потрчи с њим по салону испод руке! рече Николај Ивановић, планувши у гневу.

— Ђутите... Ви сте ме с њим познали! обрецну се Глафира Семјоновна и жмирајући сузним очима подвикну кочијашу: Але, Коше! Але, пљу вит!

Пуче бич и коњи потеглише...

Пред њима беше висок брег и на овоме се уздигао велики замак. Они се приближаваху Монаку. Још више, на другој планинској тераси угледаше они Монте-Карло, са његовим знаменитим играчким домом.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

СТАРИ ВОЂ

— JEAN RAMEAU —

У Лик-де-Борну, пријатноме и са путника врло познатоме градићу, свакога дана шетао се по тргу ситним, несталним корацима један старац, одевен у живописну оделу вођа, оделу од црне кавиве, са плавом, вуненом капом и црвеним појасом. У руци му је био дугачак, окован штап, о бедру му је висио козји мех, а на леђима је носио секирицу и свежањ једека. На његовим упалим старачким прсима сијала се једна медаља с овим натписом: „Огист Лањеро, вођ прве класе.“ Он је једва корачао; чинило се да му има бар седамдесет година. Но то му ипак није сметало да обилази око путника, поздрављајући их с поштовањем и нудећи им своје услуге, а није потребно ни рећи да су те услуге биле стално одбијане. Огист Лањеро био је у младости својој један од најхрабријих и највештијих вођа у Лик-де-Борну. Он је први продро и путницима отворио пролаз у величанствену арбејску долину, чија језера, глечери и водопади и сада изазивају дивљење у странаца. Он је први пронашао стазу којом се за пет часова може попети из арбејске долине на чувени вис Лијон-Блан, који се до тада сматрао као неприступан. У то је време Огист Лањеро био снажан и одважан младић, којег су лепе путнице са задовољством посматрале. А он, страшно љубећи планину, једино је посматрао водопаде, снежна поља, хаос од стена, те прекрасне и променљиве природине слике усред којих је живео.

Двадесет година он је свакога дана, од месеца јуна па све до октобра, водио странце у своју арбејску долину на свој вис Лијон-Блан, и за сваки такав излет он је осећао неку неисцрпну, увек нову страст.

Каква сласт и пријатна шетња! Лањеро је полазио после доручка, око дванаест и по часова. Ишао је у гостионицу или вилу оних странаца који су желели предузети излет. Он их је водио дуж Нивете, бујне пла-

нинске реке, која је просецала Лик-де-Борнску равницу, правећи веселе скокове као каква шипарица у белим сукњицама, која би скакутала по равници. Затим су стизали до развалина Кастиљона, неке ружичасте куле на једној стени. Он би показао путницима ђудљиву Нивету, која је, спојивши се с једним брзим потоком, правила око стене огромни појас од пенушаве воде. Тада би он пружио леву руку и рекао: „Оренска долина“, показујући гомилу залеђена снега са дрветима, која као да су се стропштала са врха планинскога. По том би дигао десну руку и рекао: „Краберски вис“, показујући неко нагло узвишење са белом ђубом преко врха једнога црнога виса. И пут се продужавао покрај бујне и несташне Нивете, која је наједанпут ишчезавала услед неке широке, црне подземне провалије и губила се у њој, док не би на пет стотина метара одатле опет се појавила сјајна и неочекивана, као какав ђудљиви ронац.

На томе би месту Лањеро остављао ограничену и скучену долину, скренуо би у десно шљунковитим путем који је правио две вијугасте пруге на подини једне огољене планине, по којој се тамо-амо видело по које село као прилепљено уз високе стене. За тим би на једној стрмој падини, где је требало да да руку дамама, рекао, показујући неки мали крст у подножју једне управне стене, која се уздизала као какав зид: „Овде, на овоме месту убила су се три Енглеза.“ После их је водио на обалу једног хладовитог извора, где се могло мало одморити, па после доста мучнога пењања за три четврти часа изненадно се, између двеју базалтних стена отварала арбејска долина.

Ту би Лањеро застао и читав минут ђутао; давши времена путницима да излију своје бескрајно дивљење. То су били тренуци у којима је он чуо само уздахе дивљења, тренуци у којима су сва лица била преображена. А он је био још срећнији од оних, које је водио, јер је говорио у себи:

— Ја, ја сам пронашао ово и мени дугују ови странци за ово неискрпно усхићење!

И тада би увек узбуђеним гласом објашњавао панораму: тамо доле је Плаво језеро; изнад њега Богородичина Коса, то јест сјајни и величанствени водопад, који пада са висине од четири стотине метара лемећи се и пенушајући по стењу. Лево су три друга водопада, све један изнад другог на једној стрмој коси. Десно су сјајни глечери. Више њих читав хаос од црна и мрачна стења: то је Паклени град. Још више њега три снежна врха, који севају варницама као ружичасте, плавичасте и ђубичасте призме и који се протежу по неколико часова; од њих је најузвишенији Лијон-Блан, Лањеровљев Лијон-Блан, дивљи и горостасни вис који је доминирао целим планинским, ланцем као што кула светлиља доминира бурним пенушавим морем.

За тим је вођ показивао гостионицу у којој се могло ручати и преноћити, па сутрадан у прозорје будио је путнике, доручковао са њима и водио их преко стрмих коса, преко брегова пуних провалијама до на вис са кога је био тако диван поглед, да човек у томе часу није могао нити умео прозборити једне једине речи од бескрајнога дивљења.

У то је време Лањеро добијао по четрнаест франака дневно; трошак око излета, ручак, преноћиште и право за пролаз плаћали су путници које је он водио. Но он би ишао и пео се и без икакве плате, ишао би ради уживања само да види језера, водопаде, глечере. А зими, кад би сав Лик-де-Борн спавао у покрову својих снежних планина, Лањеро би се свраћао понекад сам у арбејску долину и покушавао би, пркосећи свима опасностима, да се опет попне на снежни врх Лијон-Блана.

У педесетој години он од једном паде у болест и лежао је неколико месеци. Његово опорављање трајало је скоро четири године, а када се опет могао шетати по тргу, видеше да је тако остарио, тако се погрбио, тако ослабио, да се нико више није смео поуздати у његову снагу.

Лањеро није био више за излете.

Као и многи старци и он је правио алузије о својој немоћности, непрестано је облачио своје живописно одело, надајући се свакога летњег дана да ће наћи путника да их води. И он се тако надао пуних двадесет година. Огист Лањеро постаде невином будалом коју су сви поштовали и чију су историју странци убрзо сазнавали.

Он је гледао вође, своје наследнике, како иду испред путника; посматрао је својим меланхоличним погледом једну голу планину на чијем је врху било нешто снега. За тим је врло ситним корацима, савијених леђа, ретке косе, жалостивна лица ишао и са дејом радошћу разгледао лепе слике у излогу једнога фотографа, слике које престављају глечере, водопаде, висове, све оно што је он некада толико ђубио и што, без сумње, више никад неће видети.

Једног септембарског дана, у који је навршио своју седамдесет шесту годину, смотри стари вођ један млади пар који му у тај мах приђе.

— Pardon, господине Лањеро, рече му кавалер, да ли бисте нас, моју жену и мене, могли водити сутра и прекосутра у арбејску долину и на вис Лијон-Блан?

Стари вођ се исправи и мало пребледе. Да није то сан! Колико је времена протекло од онога дана у који је он добио последње овакво питање!

— Могу, господине, одговори он поузданим гласом прикривајући, у колико је то могао, дрхтање руке на окованом штапу.

Уговорише час поласка и погодише се. Госпођа се врло учтиво здрави, замоливши Лањероа да сутрадан у подне дође у хотел по њу.

То бежу двоје младих супруга који су већ три пута правили тај дуги излет и који, знајући историју старога вођа, хтедоше да га воде на Лијон-Блан под изговором да он њих води.

Добри старац није ни мало сумњао и у заказани час појавио се у хотелу и узе своје сапутнике.

Било је лепо време. Могло се путовати. Лањеро отчетан, углађен и накићен прешао је доста за први мах. Показивао се врло ревносим. Млади пар је муке имао да га достигне.

Стари вођ је ишао некадашњим путем, ишао јд сасвим лако и живахно дуж Нивете, бујне и пенушаве

реке, која је личила на шипарицу што скакуће преко ливада.

Стигоше на развалине Кастиља. Као и некада, он пружи леву руку и рече:

— Оренска долина!

За тим пружи десну руку и изусти:

— Краберски вис!

Глас му је дрхтао од узбуђења. Из очију му врцаху варнице задовољства. Наборани му образи сасвим поруменише.

Опет је могао да се пење уз црну провалију у којој је Нивета, као ђудљив ронац ишчезавала. Брзо је гонио своје старачке ноге у намери да покаже провалију, у коју су три Енглеза скочила и погинила; за тим да оду и ваљано се напију на хладноме извору са кога је толико пута у својој младости пио.

Но кад ја требало онет поћи и пузати се уза стрму косу што води у арбејску долину, он је више пута покушавао да пружи руку госпођи, као и некада, у старо добро време, али је госпођа морала њега вући. Господин је пустио Лањерса позади под љубазним изговором да се он, господин, може на њега да наслони. Ни у томе стари вођ није ништа опазио.

— Храбрости, храбрости! рекао би он понекад својим slabим, изнуреним гласом. Само напред! Још један корак па смо ту!

И он је брисао знојаво чело и нигде није дуго застајкивао, да одахне.

Изгураше га без велике тешкоће на врх висоравна, и при сунчеву смирају изиђоше из теснаца, између две базалтне стене, у арбејску долину.

Старац је био тако срећан да није могао срцу одолети но клече и пољуби ту земљу. Ох! Он је опет видео Плаво језеро! Па Богородичину Косу! Па Паклени град, сјајне глечере, разнобојне врхове изнад којих се Лијон-Блан чинио да потреса своју снежну власуљу!

И он је показивао и објашњавао све потпуно slabим, готово изумрлим гласом, дајући излива дивљењу у покретима својих опалених руку. Иза њега се смејао млади пар, срећан и задовољан својом срећом.

Понудише га да руча у гостионици подигнутој на самој обали Плавога језера. За тим наредише, те му дадоше леуу постељу.

Сутра дан у прозорје, пошто се обукао, пође Лањеро к одаји својих сапутника да их, по обичају вођа, пробуди, те да иду на Лијон-Блан. Но они нису спавали. Разговарали су.

И Лањеро чу где господин рече:

— Зар ми да га водимо горе?... Знаш да ће то бити теже но јуче!... Требаће нам, може бити, да га целога пута гурамо и зучемо!...

Госпођа прште у смех, промумлавши:

— Сиромаш старац!

Лањеро сав уздрхта. Најпре није разумео. Он прекрсти руке на штапу. Руке су му дрхтале као прут. Он оста неколико тренутака отворених уста. Усиљавао се да мисли, да размишља, да се опомене. Но мозак му беше готово исто тако немоћан као и ноге! Разумео

је тек онда, када, пребледив мало, сагледа своје руке, које су све више дрхтале на штапу; погледа у ноге које су биле готове да се зањихају под њим, тешко уздахну и лагано се окрете, не закуцавши на вратима путника.

Затим оде и седе на обалу Плавога језера и посматрао је ружичасте врхове планинске.

Мало затим ту га нађоше сапутници.

— Е, господине Лањеро! рекоше му они. Зар нећемо ићи на вис? Немамо времена на одмет ако хоћемо да се вечерас вратимо у град.

Но старац заниха главом не рекав ни речи.

Путници нису наваљивали и одоше сами, препоручивши гостионичару да се постара о староме вођу. Требало је да га узму после подне у два часа, те да сиђу у Лик-де-Борн.

Лањеро оста седећи. Он замочи руку у хладну воду, која се излила између две стене, и њом расхлади своје врело чело. За тим је непокретан гледао у сунце, које се уздизало у свој својој величанствености.

Гостионичар му је хтео дати у десет часова да једе. Али старац не хтеде нипошто сести за сто. Нити је што јео ни пио. Устао је и покушао да пође ка Богородичиној Коси. Био је срећан, осетивши где хладна пена одскаче од стена чак до његова лица, па ту седе.

У два часа по подне нађоше га сапутници на томе месту онесвеснута и смрзнута.

Завише га огртачима и метнуше му на уста стакло с коњаком.

Лањеро дође к себи. Отвори очи, погледа у путнике па опет спусти трепавице. Неколико тренутака за тим он се осмехну, а очи му бежу пуне суза:

— Ох! опростите! промрмља он. Ви сте врло добри! Ох, јест, врло добри, пошто сте ми хтели учинити ово задовољство! И, ако верујете у Бога, допустите ми да вам речем, да ћу се свакога дана молити за вас док ме год буде!...

Он се диже. Ишао је иза младих супруга. Примао је њихову руку на стрмим подинама. Могао се то исто вече вратити у Лик-де-Борн.

И муж спусти два лујдора — уговорену цену — у џеп његова кадивена капута онда, кад се Лањеро последњи пут окренуо да види Лијон-Блан.

Од тога дана старац није више облачио своје одело од црне кадиве, нити је носио свој оковани штап, ни сјајну медаљу вођа прве класе. Виђали су га још неко време где сасвим сам блуди по градским улицама. Чинило се да је остарио за десет година, чак није ни говорио, био је готово слеп; чинило се да је глув. Изгледа је душа отишла тамо горе, у долину своје младости, тамо, према сјајним висовима, у подножје вечитога снега, пред Богородичину Косу.

Вел. Ј. Рајућ.

КЊИЖЕВНОСТ

Писмо уреднику.

Драги Јанко,

Неки твој сарадник (јамачно Београђанин, јер не бити Београђанин, у његовим је очима као понижење, а бити Ужичанин, права је срамота) који зна да се у руском језику *сељак* зове *крестијанин*, што је слично са *хришћанин*, прочитао је у последњој свесци *Забавника Српске Књижевне Задруге* мој превод Љесковљеве приче *Пребрана шеница*, и кад је наишао на ово место:

»— Каква је то шетња! Ради шетње ићи то је господски, а не хришћански посао; раден човек посао тражи, а не од посла бежи.*

по „Својој Интелигенцији“ закључио је да је у оригиналу морало бити *крестијански*, а ја од тога направио *хришћански*, па се пита да ли је могуће да наш чувени филолог не зна ни најобичније речи из руског језика?»

То место у оригиналу гласи овако:

»— Что это еще за прохаживание? Въ проходку ходить—это господское, а не христіанское дѣло, а степенный человек за дѣломъ ходитъ и дѣла смотритъ, — дѣла пыгаетъ, а не отъ дѣла лыгаетъ.«

Али што се твога сарадника тиче оригинал, кад треба да буде онако како »Његова Интелигенција« умује?! А може бити да је и видео оригинал (јер он јамачно зна руски), он би опет оно написао онако ради »вица«, јер се види да му је више стало до моје личности него до књижевности, којом се он тако ревносно бави.

И ако вели да неће додиривати сам избор предмета, »ма да је то куриозно за укус једног одличног Ужичанина«, опет се види да је он тај предмет разумео исто онако, како ће га разумети они наши трговци што мешају лој у маст, или песак у суве шљиве, или као моји Ужичани који мешају сир у кајмак, те тако »унапређују извозну трговину.« А да ли је то била пишчева и моја намера, ја му овде не могу објашњавати, јер »Његова Интелигенција« личи овде на интелигенцију оне позоришне публике која се слатко смеје на најтрагичнијим местима у комаду.

Што се тиче његове опомене Управи Срп. Књ. Задруге, да нази шта издаје, јер »за овакве »радове« ми не радо дајемо наре и одлике«, имао бих само да напоменем да он не долази у ред оних који су много новача издали за Задругина издања.

Надајући се, драги Јанко, да ћеш и ово одштампати у твојој *Звезди*, и да ћеш од сад назвати да ти сарадници оваким »пикантеријама« лист не кваре,

Београд 11 децембра 1898.

остајем твој

Љуб. Шојаковић.

Нов роман Толстојев. За пријатеље истински лепе књижевности неће бити без значаја вест руског недељног часописа »Ниве«, да је Гроф Лав Толстој њојзи уступио своје најновије дело. То је роман: »Воскресеніе«, који по обиму своме, долази на треће место међу великог руског романописца. Само су »Војна и Мир« и »Ана Карењина« већи од овога романа. Редакција »Ниве« уве-

рава, да овај нови роман Толстојев свежином у осећању, душевном дубином, величанственим реализмом и силином и истинитошћу описивања ни у колико не изостаје иза најбољих дела Толстојевих.

Ово ће бити један од оних радова, које је Толстој обећао поклонити гоњеним Духоборцима — оној секти православне руске цркве, што хоће да живи у апсолутном миру, што одриче заклетву и војену и ратну службу.

Ови су људи постали данас, тако рећи, немогући у Русији, услед честих судара с владом, због својих начела и због свога веровања. Пошто су за последњих педесет година били настањени у Транскавказској, допуштено им је најзад исељавање. 1100 особа се већ преселило на Кипар, а остали, од прилике 6400 душа, треба да се настане у Канади, за шта је за сада потребно још 400.000 рубаља. Да се та сума прикупи, живо се заузео и Лав Толстој, који у судбини Духобораца има велика учешћа. Он мисли, да томе помогне штампањем неколико својих старијих, али до сада непубликованих дела. Ево како се он, од прилике, о томе изражава у писму своме имтимном пријатељу В. Черткову:

»Пошто се сада види, колико је још потребно новаца за пресељење Духобораца, то сам се решио, да овако урадим:

Имам неколико непубликованих новела и романа; са једним од њих занимао сам се у последње време и у кратким потезима написао свршетак. Те би ствари ја продао, под што бољим условима, енглеским, американским и другим листовима (јер ми новине изгледају као најпробитачније) а приход бих сав употребио на пресељавање Духобораца.

Ове су новеле писане на мој стари начин, који ја сада не сматрам као добар. Кад бих хтео да их поправљам, док год не бих био с њима задовољан, не бих никад дошао крају. А кад се обвежем, да их сад пустим у штампу, онда сам принуђен, да их *tels quels* публикујем. Тако ми је исто ишло са новелом: »Козаци«. Никако нисам могао да је свршим, како сам ја хтео; али сам тада новац био проиграо, и, да бих дуг платио, продам новелу, онакву каква је, уредништву једног руског часописа. Али сад је легалнији случај. А ове новеле саме по себи, ако и не задовољавају моје данашње гледиште на уметност, по садржини својој нису штетне, а могу, итга више, бити људима од користи. За то и мислим, да је добро сада их штампати, не чекајући на моју смрт, и новац употребити за пресељавање Духобораца.« —

Ово неколико редака чине интересантан прилог за карактеристику Толстојеву. А ми се надамо, да ће баш ови радови његови из старог доба, из онога доба, које му је и стекло данашњу славу, бити и интересантнији и боље примљени, него сви данашњи, који се релативно мање разумеју и одобравају, него што се читају. Не имао Толстој за собом славе писца »Војне и Мира« и »Ане Карењине«, по садашњим његовим радовима, велико је питање, би ли доспео до онога светскога гласа, који он данас одиста и с правом, ужива.

Али противу онако строге критике својих рођених радова, противу Толстојева данашњег погледа, којим осуђује своја некадашња дела, подигли су се многи гласови у уметничким и литерарним круговима. Да узмемо само

неколико речи из једнога писма са женске стране. У неколико позната списатељка Иза Франан, пише једном немачком књижевном часопису, између осталог, и ово:

»Да би се избегло неспоразумљење, као да се овде тиче песничких производа мале вредности, т. ј., уметнички незнатних радова великога песника, потребно је само да се сетимо, да песник »Рата и Мира« и »Ане Карењине« ове, од светеке литературе, као узор дела признате творевине својих ранијих година, данас такође потцењује, јер она не одговарају његовом давашњем идеалу уметности, онеме који треба сав народ, — сиромашни и богати, отмени и незнатни, *обризовани* и *необризовани*, — подједнако добро да разуме, да га прими и да му од користи буде.

Нови романи, коју треба сада да угледају света по-стали су у истој перјоди Толстојева делања, у којој и она два велика позната и призната романа његова. И зато има изгледа, да ће читалачки свет, који не дели Толстојево доцније мишљење наћи у њима највећа уметничка уживања.

Француски и енглески листови, који, међу тим, траже од Толстоја право штампања ових радова за *добре шаре*, јамачно су оваког истог мишљења.

И тако ми имамо да благодаримо овим Духоборцима, што ћемо доћи до неколико романа и новела, које би Толстој иначе сигурно или осакатио или поништио.

Па кад већ Духоборци имају оваку заслугу, онда је право, да се и с њима мало упознамо:

Они су некакав огранак Расколњика или Старовераца у православној руској цркви, који је постао у осамнаестом столећу. Исто као и Квекери позивали су се Духоборци на некаку унутрашњу светлост, полажу мало вредности на спољашњу цркву са њеним светим тајнама, литургијама и поповима; избегавају заклетву и ратну и војену службу, одбацују црквену науку о светој тројници и божанству христовом итд. Од свога постања још били су много гоњени, док најзад, под Александром I. не нађоше мира и стално огњиште у Тавриској губернији. Никола I премести их 1841. у Транскавску. И ево сада, после педесет и више годишњега незгоднога живота, допуштено им је, да се са свим из Русије иселе, и то подељено на две стране света, једни — на Кипар, други — у Канаду.

Ј. Ј. —

„Slovenka“. Као интересантан прилог модерном покрету међу женама може да послужи оснивање словеначког часописа „Словенка“, који стоји на са свим модерноме становишту. У својој последњој свесци, између осталог, посвећен је један есеј грофу Толстоју, у коме се нарочито говори о његовом литерарном делању и критички се расветљава његов, макар и индиректан, утицај на развиће модерног женског покрета.

Лист се уређује онако, како се мора уређивати лист, који разуме свој задатак.

А наша „Домаћица“?!

Она нема појма о томе, шта би требала да буде. Она доноси похвалне беседе о овоме или ономе дану. Доноси у рђавом и добром преводу приповетке с брда

с дола, без икаква избора. Доноси редовно „Афоризме“, понајчешће — љубавне. А овда онда појави се и по које „вађење флека“ или „неговање ноктију“.

Ни у чему нема плана, нема системе, нема методе.

Коме би пало на памет, да из „Домаћице“ проучи рад и кретање нашега женскиња, тај би увидео — да није могао ништа увидети.

— Загребачку „Prosvjetu“ извештава њен „српски коресподент из Београда“, да више чувених слависта посвећују у последње време своју пажњу напредној српској Народној Библиотеци. Нарочито се истиче између осталих заслужна делатност *Др. Мурка*, доцента на бечкоме универзитету, који је, како кажу, у Народној Библиотеци скупљао материјал за своје дело: „Немачки утицај на словенску књижевност“.

Многојезична штампа. У Сједињеним Државама Североамерчким броји штампа свега 2200 дневних листова и око 15000 недељних, полумесечних или месечних часописа. Од тих листова излази велики број на језицима ванамеричких народности. Међу њима је, сем енглеског, заступљено још 23 језика. Тако, поред осталих, налазимо један руски часопис, 5 португалских, 11 пољских, — међу њима 7 недељних часописа — два кинеска листа (у Сан Франциску), 1 јерменски (у Њу Јорку), 5 финских. На чешкоме језику излазе 2 дневна листа у Њу Јорку, 2 у Чикагу, 1 у Кљзвленду; на данском језику: 3 у Чикагу, и 4 по другим местима; на талијанском језику 2 у Њу Јорку и 2 у Сан Франциску. Осим тога има још: 7 словеначких, 30 шведских (међу њима ни један дневни лист), 11 норвешких, 5 мађарских, 1 грчки, 1 арапски, 18 холандских, 4 литавска, 12 јеврејских листова. Али су најмногобројнији немачки листови, од којих у свакој већој америчкој вароши има подобар број; на друго место долазе француски, који су такође готово преко целе уније распрострањени; а на трећем су месту шпански, од којих се, сем других места, налазе и 4 у Аризони а 12 у Новој Мексици.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Најмилија јела владалачка. — Никола II бели цар, господар мира, има, кажу, врло умерен апетит. Он избегава народна јела свога пространог царства, па чак и добар астрахански ајвар; али за то милује »brandade de Nimes«, — провансалско јело од рибе са зејтином, белим луком и навлаком — само га он једе без бела лука. Аустријски цар предпоставља свима осталим јелима меко телеће печење са каквим добрим сосом; а италијански краљ воли, на против, слаткише и особити је пријатељ различитих кремава. Немачки цар особити воли тиче, а његов пријатељ Султан, једе као »болестан човек« пре

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

свега радо ровита јаја. Краљица енглеска је вегетаријанка, а млада господарица нидерландска, која у осталом има веома добар апетит, одликује својом нарочитом пажњом јагњећи бут и филе. — Али је, кажу, од свију државних поглавара највећи јунак при столу — Фелике Фор. У првом реду он није никакав пробирач, он је поглавар земље у којој су сви грађани једнаки, па су му и јела подједнако драга, он једе, дакле, све. Зли језици говоре још уз то, да се он при званичним ручковима устеже, а код куће једе трипут толико.

Необичан дар. — Међу многим чудним привилегијама које је имао француски краљ Луј XIV била је и та, да су му припадале, као његова лична својина, све лешине самоубилаца у његовој држави. Ту своју привилегију вршио је краљ Луј XIV за све време своје владавине. И није била никаква реткост да која лепа и осетљива дама или какав љубимац, дворанин у награду за учињене услуге добије — лешину некога самоубице. Бивало је да су такав дар добијали и сами краљеви рођаци. И ако ово на први поглед изгледа одвратно и ужасно, опет је овакав дар често пута био изванредно богат. Постојао је на име у то доба закон, по коме су се лешине самоубилаца сарањивале испод самих вешала, па како се догађало да се убије по кад кад и какав угледан племић или богат трговац, то је родбина, у интересу својега гласа и части, откупљивала често за добре паре лешине својих самоубилаца. — А, наравно, ни онда се нико није либио да прими добру пару, ма она долазила и од таква гнусна поклона!

Народ што ђавола обожава. — У околини старог града Ниниве живи један народ веома чудноват, који се зове *Језиди*. Он на пр. верује да је милост божја исто тако бесконачна као и његова мудрост, и да, према томе, није ни потребно да људи Бога поштују. Напротив, обожавају ђавола, јер верују да ће се он Богу кад тад додворити, и да ће га Бог опет к себи у небо примити, и онда тешко томе ко се ђаволу замери, јер он никоме не прашта. У поштовању своме према ђаволу Језиди су дотле дотерали да не само што име његово никад не изговарају, него се добро чувају и сваког израза што би био налик на име његово. Кад хоће да га спомену, они кажу: велики краљ. — Тешко ономе који се, у земљи језидској, усуди ђавола грдити, јер ће га с места каменовати. Пођу ли по свету, ничим их човек не може више увредити, него ако о ђаволу буде рђаво говорио. Дешавало се да су Језиде, који су за разне преступе у турским варошима на смрт осуђени, наморавали да се одрекну ђавола и прокуну га, али то ни један Језид није учинио.

По њиховој вери ђаво је леп и величанствен, као што је и пре свога пада био; по њиховом мишљењу, он ништа није изгубио од духовитости своје, и они га обожавају у виду змије. У августу сваке године светкују они десету ноћ у славу ђаволову. Тада долазе Језиди из најудаљенијих крајева и скупљају се на једном високом брегу на коме се налази пећина којој дна нема, и која, по њиховом веровању, води у мрачно, подземно царство. Око поноћи бацају они у пећину свакојаке дарове; затим

е машалама уђу унутра и отпочну своје чудновате игре у којима учествују и жене и девојке.

Језиди имају свога нарочитог поглавара, овај поред себе има свога ђака, што прима, пророштва од сатане. За свако предузеће они се преко овога ђака обраћају ђаволу и питају га. Ђак се том приликом спусти у мртвачки сандук првосвештеников, и ту се учини као да спава, а том приликом, у сну прима одговор од ђавола који после саопштава онима што питају. Језиди од свог првосвештеника купују и места у рају, и верују да ће их после смрти заиста и заузети.

Ко су били „Нови Мађари“ пре сто и више година? — На то питање имамо занимљив одговор у Павлу Соларићу (р. 1781 † 1821) »Новом грађанском земљеописанију.« Наведавши главне народе у Мађарској, Соларић каже за Цигане да су они „од после ц. М. Терезије »Нови Мађари« названи« (књ. I, стр. 438.).

А ко су данас „Нови Мађари«? Зна се да су то име Циганима преотели — Јевреји.

БЕЛЕШКЕ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Берлинско фотографско друштво издаје у сликама „Деветнаесто столеће“. У тај албум долазе сви велики људи овога века.

*

У Лајпцигу је изишла интересантна књига двојице писаца Р. Шаја и О. Штесла: Мртви богови.

*

»Идеали«, нова драма у 5 чинова од познатог писца Шрадера.

НАПОМЕНА АДМИНИСТРАЦИЈЕ

Важно за трговце.

За нову годину штампаћемо »Звезду« у 8000 примерака. Ко од г. г. трговаца пошаље оглас, који ћемо рачунати по обичној цени, молимо га у исто време да нам пошаље и списак својих муштерија, овде и унутрашности, како би им могли лист бесплатно послати.

